

پیش‌بینی اضطراب امتحان و اضطراب اجتماعی براساس سبک‌های هویتی در دانش‌آموزان

زهرة رافضی^۱، مریم اکبری نوبندگانی^{۲*}، دکتر مهدی دهستانی^۳

(۱) استادیار گروه روانشناسی بالینی دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

(۲) کارشناسی ارشد روانشناسی عمومی دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

(۳) دانشیار گروه روانشناسی دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

*نویسنده مسوول: m.akbari.n86@gmail.com

تاریخ پذیرش مقاله ۹۶/۱۲/۱۳

تاریخ دریافت مقاله ۹۶/۷/۲۹

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه‌ی سبک‌های هویتی با اضطراب امتحان و اضطراب اجتماعی با روش توصیفی-همبستگی انجام شده است. جامعه آماری این پژوهش کلیه دانش‌آموزان دوره دوم و سوم متوسطه شهرستان فسا در سال تحصیلی ۹۵-۹۴ بودند که از میان آنها ۲۰۰ نفر از طریق نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای به عنوان نمونه‌ی پژوهش انتخاب شدند و به پرسشنامه‌های اضطراب اجتماعی کانور (۲۰۰۰) و اضطراب امتحان ابوالقاسمی و همکاران (۱۳۷۵) و سبک هویت برزونسکی (۱۹۹۲) پاسخ دادند. نتایج تحلیل داده‌ها نشان داد که سبک هویتی اطلاعاتی ($p \leq 0/05$) و سبک هویتی اجتنابی ($p \leq 0/01$) با اضطراب امتحان رابطه مثبت معناداری دارد. اما سبک هویتی هنجاری با اضطراب امتحان رابطه معناداری نشان نداد. همچنین بین هیچ کدام از سبک‌های هویت با اضطراب اجتماعی رابطه معناداری مشاهده نشد. نتایج آزمون رگرسیون گام به گام نیز نشان داد که دو سبک هویت اطلاعاتی و اجتنابی می‌توانند اضطراب امتحان را پیش‌بینی کنند ($F=6/54, p \leq 0/01$). ولی هیچ یک از سبک‌های هویتی نتوانستند اضطراب اجتماعی را پیش‌بینی کنند. به طور کلی نتایج پژوهش حاضر بیانگر این بود که اضطراب امتحان نسبت به اضطراب اجتماعی رابطه‌ی نیرومندتری با سبک‌های هویتی دارد.

کلید واژه‌گان: سبک‌های هویت، اضطراب امتحان، اضطراب اجتماعی.

مقدمه

مشخص می‌شود و معمولاً به ارزیابی شناختی منفی، واکنش فیزیولوژیک نامطلوب و افت عملکرد تحصیلی منجر می‌شود (زایدنر^۳، ۱۹۹۸). اضطراب امتحان به دو صورت اضطراب صفت و اضطراب حالت دیده می‌شود. اضطراب صفت در اکثر موقعیت‌ها به صورت مزمن و مداوم وجود دارد و یک رویداد خاص آن را موجب نمی‌شود. اضطراب حالت در یک موقعیت خاص بروز می‌یابد و معمولاً یک محرک آشکار ساز دارد (هیوبرتی^۴، ۲۰۱۰، نقل از موسوی

در سال‌های اخیر به علت تغییر و توسعه روش‌های ارزیابی (مانند روش‌های رایانه‌ای و از راه دور) میزان اضطراب امتحان در بین دانش‌آموزان افزایش چشمگیری داشته است (هیترو گیبسون^۱، ۲۰۱۴). اضطراب امتحان یکی از هیجان‌های متداول در نظام تعلیم و تربیت است (نی، لئو و لیائو^۲، ۲۰۱۱) که به صورت نوعی خوداشتغالی ذهنی همراه با خود کم‌انگاری و تردید درباره توانایی‌های خود

3 Zeidner

4 Huberty

1 Heather & Gibson

2 Nie, Lau & Lieu

و همکاران، ۱۳۹۳). شوازر^۱ (۲۰۰۳) معتقد است، اضطراب امتحان بین سنین ۱۰ تا ۱۱ سالگی شکل گرفته، ثبات یافته و تا بزرگسالی تداوم می‌یابد. از سوی دیگر اضطراب اجتماعی^۲ یکی دیگر از اختلالات شایع بین دانش‌آموزان است که بر عملکرد تحصیلی، ارتباطی و اجتماعی آنها اثرات منفی بسیاری دارد.

اختلال اضطراب اجتماعی یا ترس اجتماعی از جمله اختلالات اضطرابی شایع، آسیب‌رسان و مزمن است. ویژگی اصلی اختلال اضطراب اجتماعی، ترس یا اضطراب شدید از موقعیت‌های اجتماعی است که در آنها این امکان وجود دارد که فرد از سوی دیگران مورد کنجکاو قرار گیرد (انجمن روانپزشکی آمریکا^۳، ۲۰۱۳). افراد مبتلا به این اختلال از موقعیت‌هایی که ممکن است مورد ارزیابی قرار بگیرند، اجتناب کرده یا علائم شدید اضطراب را از خود نشان می‌دهند. نقص اجتماعی آنها باعث می‌شود به گونه‌ای رفتار کنند که پیامدهای منفی نظیر مشکلات ارتباطی با خانواده، همسر و دوستان حاصل شود (کلارک^۴، ۲۰۰۱؛ شنایدر و همکاران^۵، ۱۹۹۴). نرخ شیوع ۱۲ ماهه این اختلال در مردم آمریکا ۷ درصد است (آسیب‌شناسی روانی بر اساس DSM-5، ترجمه گنجی، ۱۳۹۶). این اختلال در سن ۸ سالگی تشخیص داده شده اما شروع آن به طور معمول در زمان بلوغ یا نوجوانی است (کالورت، اوور و هانکین^۶، ۲۰۱۳). این اختلال سومین اختلال روانپزشکی بعد از اختلال افسردگی اساسی و وابستگی به الکل می‌باشد (هافمن، اسنانی، وانک، ساویرو فانگ^۷، ۲۰۱۲). با توجه به شیوع این دو نوع اضطراب و پیامدهای منفی آنها

در روند تحصیلی، ارتباطی و اجتماعی افراد، شناخت مواردی که به افراد در کنترل آن کمک کند امری ضروری می‌نماید. یکی از موارد مطرح شده توسط پژوهش‌ها که به برخورد موثر افراد با موقعیت‌های اضطراب برانگیز و استرس‌زا کمک می‌کند، هویت خود است (برزونسکی^۸، ۱۹۹۲).

هویت خود سازه‌ای چند بعدی است که از یکپارچه سازی تجارب گذشته، حال و آینده افراد نشأت می‌گیرد. طبق نظریه اریکسون، هویت خود احساسی ذهنی از یکپارچگی درونی را موجب می‌شود و زمینه‌ای برای تفسیر هدف و معنای زندگی برای فرد بوجود می‌آورد (اریکسون^۹، ۱۹۶۸). یکی از جدیدترین نظریه‌ها در باب هویت، نظریه‌ی سبک‌های هویت برزونسکی است که مبنای نظری این پژوهش نیز قرار گرفته است. برزونسکی از سبک‌های پردازش هویت برای توصیف چگونگی پردازش اطلاعات مربوط به هویت استفاده کرده است. او بر این باور است که سبک‌های هویت، بازتابی از جهت‌گیری‌های پردازش اطلاعات هستند و نوجوانان برای ساختن هویت خود و متعهد شدن نسبت به ارزش‌ها و باورها از آنها استفاده می‌کنند (نادری، یاسمی نژاد، گل محمدیان و احمدی، ۲۰۱۴). برزونسکی با تلفیق جنبه‌های گوناگون هویت از قبیل فرایند، ابعاد و محتوا، سه سبک هویتی اطلاعاتی^{۱۰}، هنجاری^{۱۱} و سردرگم اجتنابی^{۱۲} را مطرح می‌کند. افراد دارای سبک اطلاعاتی، جستجوگر اطلاعات هستند. تمایل به کاوش و ارزیابی نقادانه اطلاعات مربوط به خود دارند و با پردازش اطلاعات مربوط به خود

⁷ Hofmann, Asnaani, Vonk Sawyer & Fang

⁸ Berzonsky

⁹ Erikson

¹⁰ Informational

¹¹ normative

¹² diffuse-avoidant

¹ Schawrzer

² social anxiety

³ American Psychiatric Association

⁴ Clark

⁵ Schneider

⁶ Calvert, Oruee & Hankin

سبک‌های هویتی با احساس تنهایی و اضطراب اجتماعی، که بر روی ۱۱۱ نفر از دانشجویان انجام داده بودند، به این نتیجه دست یافتند که اضطراب اجتماعی با سبک هویت اطلاعاتی و هنجاری رابطه منفی و با سبک هویت سردرگم اجتنابی رابطه مثبت و معناداری دارد. همچنین یافته‌های پژوهش غفاری و فکری (۱۳۹۳) با عنوان مقایسه خود انعکاسی و سبک‌های هویت در افراد دارای نشانه‌های فوبی اجتماعی و افراد عادی، بیانگر این بود که افراد دارای نشانه فوبی اجتماعی بیشتر از سبک هویت سردرگم-اجتنابی و افراد سالم بیشتر از سبک هویت اطلاعاتی استفاده می‌کنند. نامدار و همکاران (۲۰۱۴) به بررسی رابطه‌ی سبک هویت و اضطراب با پیشرفت تحصیلی پرداختند و نتایج پژوهش آنها نیز نشان داد که رابطه معناداری بین سبک‌های هویت با اضطراب در دانش آموزان دختر رشت وجود دارد. در پژوهش دیگری که میرزایی و قادری (۱۳۹۴) انجام داده بودند، دریافتند که بین سبک هویت هنجاری و سبک هویت سردرگم اجتنابی و اضطراب امتحان همبستگی مثبت معنی‌داری وجود دارد. همچنین یافته‌های آنها نشان داد که سبک‌های هویت قادرند اضطراب امتحان را پیش‌بینی کنند.

با توجه به تاکید پژوهش‌های پیشین بر اهمیت و نقش سبک‌های هویتی در شکل‌گیری مشکلات اضطرابی و به منظور دستیابی به نتایج دقیق‌تر و یکپارچه‌تر در این زمینه، پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه‌ی سبک‌های هویتی با اضطراب امتحان و اضطراب اجتماعی طراحی و در قالب شش فرضیه بررسی شد. ۱- سبک هویت اطلاعاتی با اضطراب امتحان همبستگی منفی دارد. ۲- سبک هویت هنجاری با اضطراب امتحان همبستگی منفی دارد. ۳- سبک

تصمیم‌گیری می‌کنند (کانیوس انیت وزاکاسکین^۱، ۲۰۱۷). افراد دارای سبک اطلاعاتی در دسته‌بندی هویت کسب شده^۲ و تأخیریافته^۳ ماریسا^۴ قرار می‌گیرند. افراد دارای سبک هویت هنجاری به شکل کاملاً خودکار، معیار و انتظارات افراد مهم را درون سازی می‌کنند و خود را با آن تطبیق می‌دهند. این افراد مشابه افراد با هویت زودرس^۵ ماریسا عمل می‌کنند افراد دارای سبک سردرگم اجتنابی، از مواجهه با مسائل فردی، تعارض‌ها و تصمیم‌ها اجتناب می‌کنند و مشابه افراد دارای هویت سردرگم ماریسا هستند (برزونسکی، ۱۹۹۲). این افراد به عقاید، اصول، یا دیگران پایبند نیستند و عملکردشان محدود به بازبینی خود است. به نظر می‌رسد افراد دارای سبک سردرگم به علت اتخاذ راهبردهای غیر موثر در موقعیت‌های بحرانی و استرس‌زا بیشتر از افراد دارای سبک هویتی اطلاعاتی و هنجاری در معرض اضطراب و اثرات ناتوان کننده آن باشند (برزونسکی، ۲۰۰۳، دولینجر، ۱۹۹۵، کانیوس انیت وزاکاسکین، ۲۰۱۷). اکثر تحقیقات انجام شده تاکنون به بررسی رابطه بین سبک‌های هویت با سلامت روان (برزونسکی، ۲۰۰۳ و کانیوس انیت وزاکاسکین، ۲۰۱۷)، رابطه با پدر و مادر (کانیوس انیت و زاکاسکین، ۲۰۱۷)، کنترل خود و بزهکاری (کوری و فیلیپ^۶، ۲۰۱۶) و اعتماد به نفس (سوئنس برزونسکی دونکلی و پاپین^۷، ۲۰۱۵) پرداخته‌اند و پژوهش‌های اندکی در زمینه‌ی اضطراب امتحان و اجتماعی با توجه به سبک‌های هویتی انجام شده است که در ادامه به برخی از آنها اشاره شده است.

به عنوان نمونه مومنی، محمدی، شهبازی راد و عباسی (۲۰۱۵) در پژوهش خود، با عنوان بررسی همبستگی بین

⁵ Foreclosure

⁶ Courey, & Philippe

⁷ Soenens, Berzonsky, Dunkley & Papain

¹ Kaniušonytė, & Žukauskienė.

² achieved

³ moratorium

⁴ Marcia

هویت سردرگم- اجتنابی با اضطراب امتحان همبستگی مثبت دارد. ۴- سبک هویت اطلاعاتی با اضطراب اجتماعی همبستگی منفی دارد. ۵- سبک هویتی هنجاری با اضطراب اجتماعی همبستگی منفی دارد. ۶- سبک هویت سردرگم- اجتنابی با اضطراب اجتماعی همبستگی مثبت دارد.

روش تحقیق

پژوهش حاضر با روش توصیفی همبستگی انجام شد. جامعه آماری پژوهش حاضر کلیه‌ی دانش‌آموزان دوره دوم و سوم متوسطه شهرستان فسا در سال تحصیلی ۹۵-۹۴ (۴۱۰ نفر) بودند که با توجه به جدول مورگان ۲۰۰ نفر از آنها به عنوان نمونه پژوهشی در نظر گرفته شدند. روش نمونه‌گیری در این پژوهش خوشه‌ای چند مرحله‌ای بود و برای اجرای پژوهش حاضر ابتدا از بین کلیه‌ی مدارس شهرستان فسا سه مدرسه به صورت تصادفی و سپس از هر مدرسه دو کلاس به صورت تصادفی انتخاب شد و در مرحله بعد با مراجعه به این مدارس و کلاس‌های درس، پرسشنامه‌های پژوهش بین دانش‌آموزان توزیع و پس از تکمیل شدن جمع‌آوری و در نهایت داده‌های جمع‌آوری شده با استفاده از روش همبستگی پیرسون و رگرسیون چند متغیره تحلیل شد.

ابزار پژوهش

پرسشنامه سبک هویت برزونسکی (۱۹۹۲): این پرسش نامه شامل ۴۰ سوال است که ۱۱ مورد آن مربوط به مقیاس اطلاعاتی (۲، ۵، ۶، ۱۶، ۱۸، ۲۵، ۲۶، ۳۰، ۳۳، ۳۵، ۳۷)، ۹ مورد آن مربوط به مقیاس هنجاری (۴، ۱۰، ۱۹، ۲۱، ۲۳، ۲۸، ۳۲، ۳۴، ۴۰)، ۱۰ مورد آن مربوط به مقیاس سردرگم اجتنابی (۳، ۸، ۱۳، ۱۷، ۲۴، ۲۷، ۲۹، ۳۱، ۳۶، ۳۸) است و ۱۰ مورد دیگر مربوط به مقیاس تعهد است که برای تحلیل

ثانویه استفاده می‌شود و یک سبک هویتی محسوب نمی‌شود. پاسخ آزمودنی‌ها به این سوالات به شکل طیف لیکرت پنج درجه‌ای است و شامل کاملاً موافقم ۵، موافقم ۴، تا حدودی موافق ۳، مخالف ۲ و کاملاً مخالف ۱ می‌باشد. برزونسکی (۱۹۹۲) ضریب آلفای کرونباخ ۰/۶۲ را برای سبک هویت اطلاعاتی، آلفای ۰/۶۶ را برای سبک هویت هنجاری و آلفای ۰/۷۳ را برای سبک هویت سردرگم اجتنابی گزارش کرده است. زیمرمن، ماهیم، ماتسیورانیس، گنود و کروستی نیز (۲۰۱۲)، به نقل از وزیر و لطفی کاشانی، (۱۳۹۱) با هدف بررسی ساختار عاملی و پایایی نسخه‌ی فرانسوی این پرسشنامه، ضمن تایید وجود سه عامل (هنجاری اطلاعاتی و سردرگم/اجتنابی) اعتبار و پایایی این پرسشنامه را مرد تایید قرار دادند. در پژوهش حاضر ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شده برای سبک هویت اطلاعاتی، هنجاری و سردرگم اجتنابی به ترتیب ۰/۸۳، ۰/۶۶ و ۰/۷۳ بود.

پرسشنامه اضطراب امتحان ابوالقاسمی و همکاران (۱۳۷۵) یک مقیاس خود گزارش‌دهی ۲۵ ماده‌ای است و آزمودنی‌ها بر اساس یک مقیاس چهار گزینیه‌ای (هرگز = ۰، بندرت = ۱، گاهی اوقات = ۲، اغلب اوقات = ۳) به آنها پاسخ می‌گویند. حداقل نمره اضطراب امتحان در این پرسشنامه = ۰ و حداکثر نمره = ۲۵ می‌باشد. در پژوهش ابوالقاسمی و همکاران (۱۳۷۵)، ضرایب پایایی پرسشنامه اضطراب امتحان با روش‌های باز آزمایی، همسانی درونی و تصنیف به ترتیب ۰/۷۷، ۰/۹۴ و ۰/۸۹ گزارش شده است. ضریب آلفای کرونباخ پرسش‌های مقیاس اضطراب امتحان در مورد یک نمونه دانشجویی برای کل نمونه ۰/۹۴، برای آزمودنی دختر ۰/۹۵ و آزمودنی پسر ۰/۹۲ محاسبه شد که نشان دهنده همسانی درونی بالای مقیاس است. در پژوهش

آلفای کرونباخ مربوط به کل آزمودنی‌ها در خرده مقیاس‌های اضطراب اجتماعی برای اجتناب برابر ۰/۷۵، برای ترس برابر ۰/۷۴ و برای ناراحتی فیزیولوژیک برابر ۰/۷۵ بوده، که نشان‌دهنده پایایی رضایت بخش است (حسنوند عموزاده، حسنوند عموزاده، حسنوند عموزاده، قدم پور، ۱۳۹۲). در این پژوهش ضریب آلفای کرونباخ ۰/۷۹-۰/۸۵ بدست آمد.

روش تجزیه و تحلیل داده‌ها: برای تجزیه و تحلیل از روش‌های آماری توصیفی و آمار استنباطی همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون استفاده شد.

یافته‌ها

ویژگی‌های توصیفی متغیرهای پژوهش در جدول ۱ ذکر شده است.

حاضر پایایی مقیاس اضطراب امتحان با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ ۰/۹۳ به دست آمد.

پرسشنامه اضطراب اجتماعی کانور (۲۰۰۰): این پرسشنامه یک مقیاس خود سنجی ۱۷ ماده‌ای است که دارای سه خرده مقیاس ترس (۶ ماده)، اجتناب (۷ ماده) و ناراحتی فیزیولوژیک (۴ ماده) می‌باشد بر اساس یک مقیاس پنج درجه‌ای از به هیچ‌وجه تا بی‌نهایت درجه‌بندی می‌شود به هیچ وجه = ۰، کم = ۱، تا اندازه‌ای = ۲، خیلی زیاد = ۳ و بی‌نهایت = ۴). پایایی این پرسشنامه به روش بازآزمایی در گروه‌هایی با تشخیص اختلال اضطراب اجتماعی ۰/۷۸ تا ۰/۸۹ و ضریب آلفای کرونباخ ۰/۹۴ می‌باشد. همچنین برای مقیاس‌های فرعی ترس ۰/۸۹، اجتناب ۰/۹۱ و ناراحتی فیزیولوژیک ۰/۸۰ است. در نمونه غیربالینی در ایران پایایی این مقیاس را به دست آمد که ضریب

جدول ۱. میانگین، انحراف معیار، سن سبک‌های هویتی و اضطراب امتحان و اضطراب اجتماعی

متغیر	میانگین	انحراف معیار	کمینه	بیشینه
سن	۱۶/۴۸	۰/۵۰۱	۱۶	۱۷
سبک هنجاری	۳۳/۹۷	۴/۹۶	۲۱	۴۵
سبک سردرگم/اجتنابی	۳۰/۴۹	۶/۳۴	۱۷	۴۸
اضطراب امتحان	۳۱/۹۹	۱۶/۴۵	۰	۷۴
اضطراب اجتماعی	۱۶/۲۴	۱۰/۳۴	۰	۴۵

همان‌طور که در جدول فوق مشاهده می‌شود میانگین سنی گروه نمونه ۱۶/۴۸ است.

جدول ۲. همبستگی درونی بین متغیرهای پژوهش

متغیر	۱	۲	۳	۴
۱ سبک اطلاعاتی	-	-	-	-
۲ سبک هنجاری	۰/۵۷**	-	-	-
۳ سبک سردرگم/اجتنابی	۰/۱۵*	۰/۰۷	-	-
۴ اضطراب امتحان	۰/۱۸*	۰/۰۰۱	۰/۲۰**	-
۵ اضطراب اجتماعی	-۰/۰۳	-۰/۱۲	۰/۰۹	۰/۳۹**

* $p \leq 0/05$ و ** $p \leq 0/01$

اطلاعاتی و اضطراب اجتماعی هم نشان داد که هیچکدام از سبک‌های اطلاعاتی با اضطراب اجتماعی ارتباط معناداری ندارند. برای تعیین سهم سبک‌های هویتی در پیش‌بینی اضطراب امتحان این متغیرها به معادله رگرسیون گام به گام وارد شدند.

نتایج جدول ۲ نشان داد که از بین سبک‌های هویتی، سبک اطلاعاتی در سطح $p \leq 0/05$ و سبک اجتنابی در سطح $p \leq 0/01$ با اضطراب امتحان ارتباط مثبت معناداری دارند. اما ارتباط معناداری بین سبک هنجاری و اضطراب امتحان مشاهده نشد. بررسی ارتباط بین سبک‌های

جدول ۳. نتایج رگرسیون گام به گام میزان اضطراب امتحان بر اساس سبک‌های هویتی

مدل		شاخص‌ها					
متغیر پیش‌بین	SS	DF	MS	F	P	R	R ²
گام ۱	۲۱۶۱/۴۷	۱	۲۱۶۱/۴۷	۸/۲۸	۰/۰۰۴	۰/۲۰	۰/۰۴
سبک اجتنابی	۵۰۸۸۳/۵۳	۱۹۵	۲۶۰/۹۴				
گام ۲	۳۳۵۲/۸۲	۲	۱۶۷۶/۴۱	۶/۵۴	۰/۰۰۲	۰/۲۵	۰/۰۶
اطلاعاتی	۴۹۶۹۲/۱۷	۱۹۴	۲۵۶/۱۴				

جدول ۴. ضرایب رگرسیون گام به گام میزان اضطراب امتحان بر اساس سبک‌های هویتی

متغیر	ضریب B	خطای معیار	ضریب بتا	T	P
ثابت	۰/۳۶	۹/۱۸		۰/۰۴	۰/۹۶
سبک اجتنابی	۰/۴۷	۰/۱۸	۰/۱۸	۲/۵۵	۰/۰۱
سبک اطلاعاتی	۰/۴۳	۰/۲۰	۰/۱۵	۲/۱۶	۰/۰۳

نتایج تحلیل رگرسیون گام به گام نشان داد که پیش‌بینی اضطراب امتحان بر اساس سبک‌های هویتی، در مورد سبک

هویتی اجتنابی و اطلاعاتی معنادار است ($p \leq 0/01$). این متغیرها در مجموع ۶ درصد از واریانس ($F = 6/54$).

های اضطراب امتحان را پیش‌بینی می‌کنند ($R^2=0/06$).
ضریب تأثیر سبک هویتی اجتنابی و اطلاعاتی به ترتیب
($B=0/15$ ، $B=0/18$) است.

بحث و نتیجه گیری

هویت را هرگونه تفسیرکنیم در سلامت روان فرد نقش دارد تشکیل هویت فرآیندی است که در تمام طول زندگی ادامه دارد. توسعه‌ی مفهوم خود، به تدریج به تشکیل هویت شخصی می‌انجامد که یک سازه و ساختار روانی-اجتماعی است؛ یعنی هم شامل طرز فکرها و عقایدی می‌شود که معرف فرد است و هم نحوه‌ی ارتباط فرد را با دیگران می‌سازد. هویت منسجم، متضمن تنظیم معیارهایی است که براساس آن بتوان رفتار خود و دیگران را ارزیابی کرده و پاسخ‌هایی سازگارانه به محیط ارایه کرد. ایجاد یک هویت سالم و دستیابی به تعریفی منسجم از خود، مهمترین جنبه‌ی رشد روانی-اجتماعی است. اریکسون (۱۹۶۸) هویت را به عنوان مهمترین جنبه پیشرفت شخصیت می‌داند را به عنوان آن را گامی حیاتی درجهت وصول به بزرگسالی شادمانه و مولد می‌داند (شولتس و شولتس، ۲۰۱۳، ترجمه سید محمدی، ۱۳۹۲). انحراف از ساختار هویت بهنجار و سالم با انحراف در سلامت روان و پدیدآیی اضطراب، همراه خواهد بود. از این رو هدف پژوهش حاضر بررسی رابطه سبک‌های هویت با اضطراب امتحان و اضطراب اجتماعی بود.

یافته‌های حاصل از پژوهش حاضر نشان داد که سبک هویتی اطلاعاتی و سبک هویتی سردرگم-اجتنابی با اضطراب امتحان رابطه مثبت معناداری دارد و بین سبک هویت هنجاری و اضطراب رابطه معناداری مشاهده نشد.

که قسمت اول یافته‌های بدست آمده تقریباً همسو با یافته-های نامدار و همکاران (۲۰۱۴)، میرزایی و قادری (۱۳۹۴) است.

میرزایی و قادری (۱۳۹۴) در پژوهش خود با عنوان نقش پیش‌بینی یادگیری خودتنظیمی و سبک‌های هویتی در اضطراب امتحان دانش آموزان نشان دادند که بین سبک هویت هنجاری و سبک هویت سردرگم-اجتنابی و اضطراب امتحان همبستگی مثبت معنا داری وجود دارد. همچنین یافته‌های پژوهش آنها نشان دادند که سبک‌های هویت قادرند اضطراب امتحان را پیش‌بینی کنند.

فرحبش، سلیمی بجستانی و کلاهدوز (۱۳۹۲) در پژوهش خود که با هدف بررسی رابطه میان پایگاه‌های هویت و پذیرش اجتماعی با اضطراب نوجوانان بر روی ۳۸۱ دانش آموز انجام شد، به این نتیجه رسیدند که اضطراب با سبک هویت سردرگم اجتنابی و سبک هویت هنجاری دارای رابطه مثبت و معنادار و با سبک هویت اطلاعاتی دارای رابطه منفی و معنادار است. رحیمی نژاد، برجعلی لو، یزدانی، فراهانی و امانی (۱۳۹۱) نیز در پژوهش‌اشان با عنوان اثر سبک‌های هویت بر افسردگی، اضطراب و استرس دانشجویان: نقش واسطه‌ی تعهد هویت به این نتیجه رسیدند که سبک هویت اطلاعاتی و سبک هویت هنجاری از راه تعهد هویت بر اضطراب اثر غیر مستقیم منفی و معنادار دارد و اثر غیر مستقیم سبک سردرگم-اجتنابی بر اضطراب مثبت و معنادار است.

یافته‌های بدست آمده از پژوهش حاضر را می‌توان با توجه به نظریه برزونسکی تبیین کرد. همان طور که برزونسکی در نظریه خویش عنوان کرده است، افراد دارای

همچنین پژوهش حاضر برخلاف پژوهش‌های پیشین نشان داد که بین اضطراب امتحان و سبک اطلاعاتی رابطه مثبت وجود دارد. افراد دارای سبک هویتی اطلاعاتی قبل از تصمیم‌گیری و متعهد شدن، فعالانه ساختار هویتی خود را از طریق جستجو و ارزیابی اطلاعات مرتبط به خود شکل می‌دهند و دارای نگرشی بنیادی درباره مفهوم خود هستند. همچنین آنها نسبت به اطلاعات جدید پذیرش دارند. آنها هنگامی که با اطلاعات متناقضی درباره خود مواجه می‌شوند می‌توانند با بازنگری در وجوه هویتی خود آن را رفع کنند (برزونسکی، ۱۹۹۲). اکثر پژوهش‌ها نیز نشان داده است که این افراد دارای ویژگی‌های نظیر پیچیدگی شناختی، تصمیم‌گیری هوشیارانه، نیاز به شناخت (برزونسکی و سالیوان^۱، ۱۹۹۲) و راهبردهای مسئله مدار (برزونسکی، ۲۰۰۸ و ۱۹۹۲) هستند. از این رو انتظار داشتیم که بین این سبک هویت و اضطراب امتحان رابطه منفی مشاهده شود ولی برخلاف انتظار ما این رابطه مثبت بود. علت امر را شاید بتوان به عوامل دیگری نظیر ویژگی‌های شخصیتی، انگیزشی، موقعیتی و جهت‌گیری‌های علی این افراد در حل مسئله نسبت داد. برای نمونه افراد دارای سبک هویتی اطلاعاتی معمولاً دارای جهت‌گیری علی خودمختار در حل مسائل هستند. بدین معنا که اعمال خود را بر اساس علائق شخصی و ارزش‌های خود انجام می‌دهند. بنابراین ممکن است در صورتی که این افراد دچار شکست شوند کمتر به علل بیرونی برای توجیه شکست استناد کنند و بیشتر شکست را به عدم توانایی خود نسبت دهند که همین امر می‌تواند موجب اضطراب بیشتر این افراد در موقعیت‌هایی نظیر امتحان شود. همین طور ویژگی‌های

سبک هویت سردرگم - اجتنابی می‌کوشند تا از تعارض‌های شخصی و مسائل مربوط به هویت احتراز کنند. آنها تصمیم‌گیری‌اشان را تا وقتی نیازهای موقعیتی آنها را مجبوره تصمیم‌گیری نکرده به تعویق می‌اندازند. از این رو این افراد به طور مدارم می‌کوشند تا رفتارهای خود را با شرایط منطبق کنند زیرا فقط نیازها و پیامدهای اجتماعی کنونی را در نظر می‌گیرند بدون اینکه اصلاحی بلند مدت در ساختار هویتی خود بوجود آورند (برزونسکی، ۱۹۹۲). این راهبردها احتمالاً منجر به شکل‌گیری ساختار هویتی پاره پاره و بی‌قید در آنها می‌شود و باعث می‌شود که این افراد در موقعیت‌هایی نظیر امتحان که نیاز به تصمیم‌گیری و انتخاب راهبردهای موثر مشکل‌گشایی دارد از راهبردهای ناسازگارانه‌ای استفاده کنند و دچار اضطراب شوند. همچنین پژوهش‌ها نشان داده است که این افراد از مکانیزم‌های مقابله‌ای ناسازگارانه در مواجهه با موقعیت‌های استرس‌زا استفاده می‌کنند (برزونسکی، ۱۹۹۲ و سوئنس و دوریز و گوسنس^۱، ۲۰۰۵) و مستعد احساس شرم (لوتواک، فراری و چیک^۲، ۱۹۹۸)، اختلالاتی نظیر بیش‌فعالی و سلوک (ادامز^۳ و همکاران، ۲۰۰۱) هستند که خود همین امر باعث مشکلات یادگیری و به تبع آن اضطراب امتحان بیشتر در آنها می‌شود. از سوی دیگر همان‌طور که سوئنس، برزونسکی، وانتینکیسته، بیرز و گوسنس^۴ (۲۰۰۵) در پژوهش خود نشان داده‌اند افراد دارای سبک سردرگم - اجتنابی دارای جهت‌گیری علی غیر شخصی^۵ هستند، یعنی این افراد بر این باورند که نمی‌توانند رفتار خود را بطور موثر کنترل کنند. این باور منجر به اضطراب بیشتر این افراد در موقعیت‌های چالش برانگیز نظیر امتحان می‌شود.

⁴ Soenens, Berzonsky, Vansteenkiste, Beyers, & Goossens

⁵ impersonal orientation

⁶ Berzonsky, & Sullivan

¹ Soenens, Duriez, & Goossens,

² Lutwak, Ferrari, & Cheek,

³ Adams

شخصیتی این افراد می‌تواند به عنوان متغیر تعدیل کننده نقش عمده‌ای در این رابطه ایفا کند (سونس و همکاران، ۲۰۰۵). از سوی دیگر دلیل تفاوت نتایج این پژوهش با پژوهش‌های پیشین را شاید بتوان به تفاوت فرهنگی گروه نمونه‌ی این پژوهش و پژوهش‌های قبلی نسبت داد. این پژوهش در فرهنگی انجام شده که به امتحان و موفقیت در آن، خیلی زیاد بها می‌دهد و خود همین امر می‌تواند در افراد و دانش‌آموزان دارای سبک هویتی اطلاعاتی که خودمختاری و توانمندی برای آنها اهمیت بسیاری دارد، اضطراب بیشتری ایجاد کند.

علاوه بر این پژوهش حاضر نشان داد که بین سبک‌های هویتی با اضطراب اجتماعی رابطه معناداری وجود ندارد. این یافته مغایر با یافته‌های برخی از پژوهش‌های پیشین است. برای نمونه مومنی، محمدی، شهبازی راد و عباسی (۲۰۱۵)، در پژوهش خود نشان دادند که همبستگی منفی و معناداری بین سبک هویت اطلاعاتی و هنجاری با اضطراب اجتماعی وجود دارد و بین سبک هویت سردرگم-اجتنابی با اضطراب اجتماعی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. همچنین غفاری و فکری (۱۳۹۳). در پژوهش خود نشان دادند که افراد دارای نشانه فوبی اجتماعی بیشتر از سبک هویت سردرگم-اجتنابی و افراد سالم بیشتر از سبک هویت اطلاعاتی استفاده می‌کنند. نتایج پژوهش شنگنان^۱ (۲۰۱۲) نیز بیانگر ارتباط بین هویت با هراس اجتماعی بود. البته پژوهش‌های انجام شده در این باره اندک است.

با توجه به اینکه افراد دارای اضطراب اجتماعی اغلب نگران ارزیابی‌های منفی از سوی دیگران هستند و

توانمندی‌های شناختی آنها نقش مهمی در بروز مشکلات بین فردی و اجتماعی این افراد ایفا می‌کند (نیلز-کریستنسن، اشتین و مینز-کریستنسن^۲، ۲۰۰۳). در نظر گرفتن سبک‌های هویتی آنها به عنوان زیربنای تفسیر و پردازش شناختی آنها (برزونسکی، ۱۹۹۲) می‌تواند کمک بزرگی به حل مشکلات این افراد کند. افراد دارای سبک هویتی اطلاعاتی، اغلب اعمال خود را بر اساس ارزش‌ها و علائق خود انجام می‌دهند و از این رو کمتر نگران ارزیابی‌های دیگران هستند. درحالی که افراد دارای سبک هویت هنجاری، اعمال و رفتارشان بر اساس هنجارهای درونی شده و مورد تایید دیگران است، از این رو ارزیابی‌ها و نظرات دیگران برای آنها مهم تلقی می‌شود و انتظار می‌رود اضطراب اجتماعی بیشتری را تجربه کنند. از سوی دیگر افراد دارای سبک هویت سردرگم اجتنابی بدین علت که روش‌های شناختی مواجه آنها با موقعیت‌های مختلف بدون ثبات و ناسازگارانه تلقی می‌شود، همواره در موقعیت‌های ارتباطی جدید با نگرانی و اضطراب مواجه هستند و انتظار می‌رود که اضطراب اجتماعی بیشتری را تجربه نمایند.

به طور کلی یافته‌های این پژوهش، بیانگر اهمیت نقش سبک‌های هویت به خصوص هویت سردرگم-اجتنابی در اضطراب امتحان بود. اما از آنجایی که پژوهش حاضر به دلیل محدودیت زمانی روی نمونه‌ی کوچکی انجام شده است در تعمیم نتایج آن باید احتیاط کرد. از طرفی دیگر به علت نبود اطلاعات و شناخت کافی در مورد سبک‌های هویت، اضطراب امتحان و اضطراب اجتماعی و لزوم بهره-گیری از دانش مربوط به سبک‌های هویتی در حل مشکلات اضطرابی دانش‌آموزان، پیشنهاد می‌شود تا پژوهش‌های بیشتری در این خصوص انجام شود و در آنها متغیرهای

² Niels, Christensen, Stein Means & Christensen

¹ Shengnan

اجتماعی نوجوانان. پایان نامه دانشگاه وزارت علوم، تحقیقات و فناوری- دانشگاه علامه طباطبایی.

- میرزایی، مرضیه. و قادری، زهرا. (۱۳۹۴). نقش پیش‌بینی کنندگی یادگیری خودتنظیمی و سبک‌های هویت در اضطراب امتحان دانش‌آموزان. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد واحد مرودشت.

- نیومارک، پ. و نایدا، ی. (۱۳۹۵). آسیب‌شناسی روانی بر اساس DSM-5. ترجمه: مهدی گنجی، جلد اول، چاپ سوم، تهران: نشر ساوالان.

- وزیر، شهرام. و لطفی کاشانی، فرح. (۱۳۹۱). سبک‌های هویت و پریشانی روانی. مجله اندیشه و رفتار، ۷(۲۶)، ۷۷-۸۸.

- Adams, G. R., Munro, B., Doherty-Poirer, M., Munro, G., Petersen, A. R., & Edwards, J. (2001). *Diffuse-Avoidance, Normative, and Informational Identity Styles: Using Identity Theory to Predict, Maladjustment*. Identity, 1(4), 307-320.
- American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*, (5th ed). Washington, DC: London, England.
- Berzonsky, M. D., & Sullivan, C. (1992). *Social-cognitive aspects of identity style: Need for cognition, experiential openness, and introspection*. Journal of Adolescent Research, 7, 140-155.
- Berzonsky, M. D. (1992). *Identity style and coping strategies*. Journal of Personality, 60(4), 771-788.
- Berzonsky, M. D. (2003). *Identity Style and Well-Being: Does Commitment matter? Identity: an Integration*. Journal of Theory and Research, 3(2), 131-142.
- Berzonsky, M. D. (2008). *Identity Formation: the Role of Identity Processing Style and Cognitive Processes*. Journal Personality and Individual Differences, 44(3), 645-655.
- Clark, D. M. (2001). *A Cognitive Perspective on Social Phobia*. In: R.

دیگری نظیر متغیرهای شخصیتی، انگیزشی و موقعیتی به عنوان عوامل تعدیل کننده در نظر گرفته شود.

تشکر و قدردانی: نویسندگان مقاله در پایان از دانش‌آموزان شهرستان فسا و عزیزانی که در این پژوهش همکاری کردند، صمیمانه تشکر می‌کنند.

منابع

- ابوالقاسمی، عباس. اسدی مقدم، زهره. نجاریان، بهمن. و شکرکن، حسین. (۱۳۷۵). *ساخت و اعتباریابی پرسشنامه اضطراب امتحان*. مجله علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز، ۳(۴)، ۶۱-۷۳.
- حسونود عموزاده، مهدی. حسونود عموزاده، علی. حسونود عموزاده، مسعود. و قدم پور، مصطفی. (۱۳۹۲). *اثر بخشی آموزش مهارت خشم بر اضطراب اجتماعی و مهارت خود نظم دهی خشم در پسران مضطرب اجتماعی*. دانش و پژوهش در روانشناسی کاربردی، ۲(۲)، ۷۳-۸۳.
- رحیمی نژاد، عباس. برجعلی لو، سمیه. یزدانی ورزنده، محمدجواد. فراهانی، حجت اله. و امانی، حبیب. (۱۳۹۱). *اثر سبک‌های هویت بر افسردگی، اضطراب و استرس دانشجویان: نقش واسطه‌ی تعهد هویت*. مجله روش‌ها و مدل‌های روانشناختی، ۲(۴)، ۱-۱۶.
- شولتس، دوان پی؛ شولتس، سیدنی آلن. (۲۰۱۳). *نظریه‌های شخصیت*. ترجمه: یحیی سیدمحمدی (۱۳۹۲)، تهران: نشر ویرایش.
- غفاری، عذری. و فکری، الناز. (۱۳۹۳). *مقایسه خود انعکاسی و سبک‌های هویت در افراد دارای نشانه‌های فوبی اجتماعی و افراد عادی*. نخستین همایش ملی علوم تربیتی و روان‌شناسی.
- فرحبخش، کیومرث. سلیمی بجزستانی، حسین. و کلاهدوز، زهرا. (۱۳۹۲). *رابطه میان پایگاه‌های هویت و پذیرش*

- Loneliness Feeling and Social Anxiety*. J Biological Forum – An International. 7(2), 94-99.
- Niels-Christensen, P., Stein, M. B., & Means-Christensen, A. (2003). *Social anxiety and interpersonal perception: A social relations model analysis*. Behaviour Research and Therapy, 41(11), 1355-1371.
  - Nie, Y., Lau, S., & Lieu, A. K. (2011). *Role of Academic Self Efficacy in Moderating the Relation between Task Importance and Test Anxiety*. J Learning and Individual Differences, 21(6), 236-741.
  - Namdari, M., Najafi Moghadam, Kharazmi Nejjhad, Abedi, R., & Heyrani, R. (2014). *The Relationship between Identity Styles and Anxiety with Academic Achievement Tendency*. Reviews of Literature. 1(10), 2347-2723.
  - Shengnan, L. (2012). *The Relationship between Social Phobia, Peer Attachment and Identity within Different Cultural Contexted*. University of Central Florida
  - Schwarzer, C., Starke, D. and Buchwald, P. (2003). *Towards a theory-based assessment of coping: The German adaptation of the Strategic Approach to Coping Scale*. Anxiety, Stress, and Coping, 16(3), 271 -280.
  - Soenens, B., Berzonsky, M. D., Vansteenkiste, M., Beyers, W., & Goossens, L. (2005). *Identity Styles and Causality Orientations: In Search of the Motivational Underpinnings of the Identity Exploration Process*. European Journal of Personality. 19, 427-442.
  - Soenens, B., Duriez, B., & Goossens, L. (2005). *Social-psychological profiles of identity styles: Attitudinal and social-cognitive correlates in late adolescence*. Journal of Adolescence, 28(1), 107-125.
  - Soenens, B., Berzonsky, M. D., Dunkley, C.S., & Papaini, D.R. (2015). *Attending to the Role of Identity Exploration in Self-Esteem*. International Journal of Behavioral Development, 40(5), 420-430.
  - Zeidner, M. (1998). *Test anxiety: The state of the art*. Plenum, New York.
  - *Crozier, & L. E. Alden (Eds.)*, International Handbook of Social Anxiety: Concepts, Research and Interventions Relating to the Self and Shyness (pp. 405-430). United Kingdom: John Wiley & Sons .
  - Calvete, E., Orue, I., & Hankin, B.L. (2013). *Early Maladaptive Schemas and Social Anxiety: The Mediating Role of Anxious Automatic Thoughts*. Journal Anxiety Disord. 27(3), 278-288.
  - Connor, K. M., Davidson, J. R. T., Churchill, L. E., Sherwood, A., Foa, E., & Weisler, R. H. (2000). *Psychometric properties of the Social Phobia Inventory (SPIN)*. British Journal of Psychiatry, 176(4), 379-386.
  - Courey, M., Philip, P.P. (2016). *A Closer Look at the Relationship between Low Self-Control and Delinquency*. Journal of Educational Psychology, 62(3), 368-396.
  - Dollinger, S. M. (1995). *Identity styles and five-factor model of personality*. JRP. 29(4), 475-479.
  - Erikson, E. H. (1968). *Identity: Youth and crisis*. New York: Norton.
  - Hofmann, S. G., Snaani, A., Vonk, I. J. J., Sawyer, A. T., & Fang, A. (2012). *The Efficacy of Cognitive Behavioral Therapy: A Review of British*. Journal of Educational Psychology. 36, 427.
  - Heather A. Gibson, R.N. (2014). *A Conceptual View of Test Anxiety*. Nursing forum, 49(4), 267-277.
  - Kaniusonytė, G., & Zukauskienė, R. (2017). *Relationships with Parent, Identity Styles, and Positive Youth Development during the Transition from Adolescence to Emerging Adulthood*. Journal Emerging Adulthood. 6(1), 42-52.
  - Lutwak, N., Ferrari, J. R., & Cheek, J. M. (1998). *Shame, guilt, and identity in men and women: The role of identity orientation and processing style in moral affects*. Personality and Individual Differences, 25(6), 1027-1036.
  - Momani, K. H., Mohammadi, F., Shahbazzi Rad, A., & Abbasi, M. R. (2015). *The Correlation between Identity Styles With*

Quarterly Journal of Educational Psychology

Islamic Azad University Tonekabon Branch

Vol. 8, No. 4, winter 2017, No 32

Journal of Educational
Psychology

Predicting Social Anxiety and Test Anxiety based on Identity Styles in Students

Zohreh Rafezi¹, Maryam Akbari Nobandegani^{*2}, Mehdi Dehestani³

- 1) Assistant Professor of Clinical Psychology Department, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran
- 2) MA in, Payam Noor University, Tehran, Iran
- 3) Ph.D. Payam Noor University, Tehran, Iran

*Corresponding author: m.akbari.n86@gmail.com

Abstract

The present study has been conducted with the aim of investigating the relationship between Identity styles, social anxiety and test anxiety by correlational and descriptive method. The Population of this study included all of the second and third grade high School students of Fasa city in 2015-2016 academic year ,who among them, 200 students selected via multistage cluster sampling method as sample group and answered to. Connor social anxiety questionnaire (2000), Abolqasemi and et al Test Anxiety (1375) and Berzonsky Identity Style (1992). The findings of data analysis showed that there is positive significant relationship between informational identity style ($P \leq 0.05$) and diffuse- avoidant style ($P \leq .01$) with test anxiety but normative style did not show significant relationship with test anxiety. Also there were not seen significant relationship between none of identity styles and social anxiety. The result of multiple regression analysis showed that informational identity style and diffuse-avoidant style could significantly predict test anxiety ($F=6.54, P \leq 0.01$) but none of identity Styles could predict social anxiety. Generally, the findings of the research indicate that test anxiety has stronger relationship with identity styles than social anxiety.

Key words: Identity styles, social anxiety, test anxiety.
